

The Effect of Type of Universities of Medical Sciences on Medical Students' Information literacy Skills

Keykha B^{1,2*}

¹Ph.D Student of Knowledge & Information Science, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran

²Faculty member of Department of information and knowledge science, University of Zabol, Zabol, Iran

Abstract

Background: Information literacy refers to the total skills a person requires to survive in an informational society. This research aimed to assess the effect of type of universities of medical sciences on medical students' information literacy skills by comparing the information literacy of senior medical students in types 1, 2, and 3 universities of medical sciences in east, southeast, and southwest of the country.

Methods: This cross-sectional research was conducted in types 1, 2, and 3 universities of medical sciences in 2013. A questionnaire was used to assess the level of cognition and utilization of information resources among senior medical students. Then, the data were analyzed using the SPSS statistical software, version 16.

Results: According to the findings, 54% of the research population were male and 46% were female. Besides, 47%, 33%, and 20% studied in types 1, 2, and 3 universities of medical sciences, respectively. The mean information literacy of the senior medical students was 4.02 in type 1, 3.51 in type 2, and 2.97 in type 3 universities of medical sciences. Thus, information literacy of the research community in types 1, 2, and 3 universities of medical sciences were favorable, partly favorable, and average, respectively.

Conclusion: Expansion of research facilities in type 1 universities has provided the ground for performing research activities and students' mastering on information literacy skills. Therefore, comprehensive attention should be paid to student research committees of types 2 and 3 universities in order to improve students' information literacy skills.

Keywords: Information literacy, Medical students, Types of universities of medical sciences

Sadra Med Sci J 2015; 3(1): 65-76

Received: Apr. 21st, 2014

Accepted: Dec. 11th, 2014

*Corresponding Author: **Keykha B.** Ph.D Student of Knowledge & Information Science, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran, batulkeykha@uoaz.ac.ir

مجله علمی علوم پزشکی صدرا

دوره ۳، شماره ۱، زمستان ۱۳۹۳، صفحات ۶۵ تا ۷۶

تاریخ پذیرش: ۹۳/۰۹/۲۰ تاریخ دریافت: ۹۳/۰۲/۰۱

مقاله پژوهشی

(Original Article)

تاثیر سطح دانشگاه های علوم پزشکی کشور بر مهارت های سواد اطلاعاتی دانشجویان پزشکی بتول کیخا^{۱،۲*}

^۱ دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران^۲ عضو هیات علمی گروه علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه زابل

چکیده

مقدمه: سواد اطلاعاتی به مجموع مهارت‌هایی که فرد به منظور ادامه حیات در جامعه اطلاعاتی به آن نیازمند است، اطلاق می‌شود. این پژوهش با مقایسه سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر پزشکی در سه دانشگاه علوم پزشکی الف (تیپ ۱) دانشگاه علوم پزشکی ب (تیپ ۲) و دانشگاه علوم پزشکی ج (تیپ ۳) در مناطق سه گانه شرق، جنوب شرق، و جنوب غرب کشور، به بررسی تاثیر تیپ دانشگاه های علوم پزشکی کشور در میزان تسلط دانشجویان پزشکی بر مهارت‌های سواد اطلاعاتی پرداخته است.

مواد و روش: پژوهش حاضر به صورت مقطعی در سه دانشگاه تیپ ۱، ۲ و ۳ و در سال ۱۳۹۲ انجام شد. از یک پرسشنامه برای بررسی میزان شناخت و میزان استفاده از انواع منابع اطلاعاتی تخصصی در بین دانشجویان سال آخر پزشکی استفاده شده است. تحلیل داده‌ها با نرم افزار آماری، SPSS (نسخه ۱۶) انجام گرفته است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که ۵۴ درصد جامعه پژوهش را مردان، و ۴۶ درصد را زنان شامل می‌شدند که از این تعداد، ۴۷ درصد دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی الف، ۳۳ درصد دانشجوی دانشگاه ب و ۲۰ درصد هم دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی ج بوده‌اند. سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر پزشکی دانشگاه علوم پزشکی الف (تیپ ۱) با میانگین ۴/۰۲، دانشگاه علوم پزشکی ب (تیپ ۲) با میانگین ۳/۵۱ و دانشگاه علوم پزشکی ج (تیپ ۳) با میانگین ۲/۹۷ به ترتیب دارای رتبه‌های اول تا سوم بوده است. بنابراین سطح سواد اطلاعاتی جامعه پژوهش در سه دانشگاه علوم پزشکی الف، ب، و ج به ترتیب، در حد مطلوب، نسبتاً مطلوب و متوسط بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری: توسعه امکانات پژوهشی دانشگاه‌های تیپ ۱ توانسته بستر مناسبی را جهت انجام فعالیت‌های پژوهشی و تسلط دانشجویان بر مهارت‌های سواد اطلاعاتی فراهم آورد. از اینرو توجه همه جانبه به کمیته‌های تحقیقات دانشجویی دانشگاه‌های تیپ ۱ و ۲ بویژه دانشگاه‌های جوان تیپ ۳ به عنوان بستری سازنده در ارتقاء مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان اهمیت ویژه‌ای می‌یابد.

واژگان کلیدی: سواد اطلاعاتی، دانشجویان پزشکی، تیپ دانشگاه های علوم پزشکی

* نویسنده مسئول: بتول کیخا، دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران، عضو هیات علمی گروه علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه زابل،

batulkeykha@uoz.ac.ir

مقدمه

دسترسی به اطلاعات مورد نیاز از میان انبوه اطلاعات موجود، با توجه به حجم روزافزون اطلاعات، مهارت‌های خاصی را می‌طلبد که از این مهارت‌ها به سواد اطلاعاتی تعبیر می‌شود. کسانی که فاقد این توانایی‌ها باشند پیوسته در اقیانوس عظیم اطلاعات دچار ابهامند (۱)، از این رو سواد اطلاعاتی هسته سازنده جامعه یادگیرنده قرن ۲۱ قلمداد می‌شود (۲).

لی بورچینال (Lee Burchinal) در ۱۹۷۶ سواد اطلاعاتی را مهارت یافتن و استفاده از اطلاعات برای حل مشکلات و تصمیم‌گیری مؤثر و کارآمد دانست. در تعریف لی بورچینال، سواد اطلاعاتی به سه مهارت مربوط شده است: یافتن، حل مشکلات، و تصمیم‌گیری. وی نیز همچون ژوکروفسکی (Zukrowski) بر مهارت حل مسئله تأکید کرده است (۳). تیلر (Tailor)، سواد اطلاعاتی را توانایی حل مشکلات با استفاده از منابع اطلاعاتی می‌داند. از نظر او شناخت منابع و محل آنها برای پاسخ به سؤال، اصل اساسی سواد اطلاعاتی است. در دهه ۱۹۸۰ عنصر فناوری نیز وارد تعریف سواد اطلاعاتی شد (۴).

جامعه‌ی قرن ۲۱ جامعه‌ی یادگیرنده است و ضرورت ادامه‌ی بقا در چنین جامعه‌ای، مجهز شدن به ابزارهای یادگیری است (۲)، زیرا که فرآیند کسب دانش و شیوه نگرش درباره اطلاعات و مهارت‌های بازیابی آن، به عنوان اصلی‌ترین عوامل مشخص‌کننده در جامعه اطلاعاتی است. سواد اطلاعاتی یکی از ویژگی‌های بارز جامعه اطلاعاتی است (۵) و در محیط کنونی که بستر تغییرات سریع در فناوری و تکثیر انفجارگونه منابع اطلاعاتی است، سواد اطلاعاتی به مفهوم بالا نیز اهمیتی فزاینده می‌یابد؛ زیرا پیچیدگی تشدید شونده این محیط موجب می‌گردد که افراد در مطالعات دانشگاهی و در محل کار و زندگی روزانه‌ی خود، با گزینه‌های اطلاعاتی متنوعی روبرو شوند که در چنین شرایطی اتکاء به مهارت‌های سواد اطلاعاتی، امکان استفاده از فرصت‌های ذاتی موجود در جامعه‌ی اطلاعاتی را فراهم آورده، و در این چارچوب است که آموزش سواد اطلاعاتی معنا و ضرورت می‌یابد (۶). بنابراین

می‌توان گفت یادگیری سواد اطلاعاتی به صورت مادام‌العمر فرد را در چرخه تجربیات و عمل قدرتمند می‌سازد (۷).

در رویکرد جدید به آموزش عالی، دانش، محور تمامی فعالیتهاست که این امر، مسئولیت سنگین‌تری را بر دوش دانشگاهها و مراکز علمی و تحقیقاتی قرار داده است، به صورتی که نیاز به ایجاد تحولات فکری در مدیریت و بازنگری در دورنمای ماموریتها و راهبردهای نظام آموزش عالی به یک ضرورت اساسی تبدیل شده است (۸). در همین رابطه آرناس (Arenas) (۹) ضرورت انکارناپذیری را برای تحلیل تجربی وضعیت دانشجویان با هدف تعیین میزان سواد اطلاعاتی آنان احساس می‌کردند به همین منظور پژوهشی بر روی دانشجویان دو مؤسسه‌ی آموزشی متفاوت، یکی در اروپا و یکی در ایالات متحده، انجام دادند تا مشخص کنند که دانشجویان از کتابخانه، اطلاعات و رایانه چگونه استفاده می‌کنند. در همین راستا، فتاحی در مورد اهمیت تجهیز جامعه علمی و دانشگاهی کشور، به مهارت‌های سواد اطلاعاتی در پژوهش خود عناصر و مولفه‌های مطرح شده در سواد اطلاعاتی را که می‌توان در هر یک از مراحل تحقیق مورد توجه باشد را شرح می‌دهد و تأکید می‌کند که سواد اطلاعاتی موجب ایجاد انگیزه و جرات بیشتر برای پرداختن به پژوهش و تولید بیشتر علم در کشور می‌گردد (۱۰).

در همین رابطه سیامک پژوهشی را با موضوع سنجش سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم، در سال ۱۳۹۰، انجام دادند که نتایج نشان داد سواد اطلاعاتی اکثر دانشجویان در سطح نامطلوبی قرار دارد، که با توجه به یافته‌های پژوهش، بین سطح سواد اطلاعاتی و متغیرهای مورد بررسی نیز هیچ نوع ارتباط آماری معنی‌داری مشاهده نشد (۱۱). از این رو از آنجا که پژوهش یکی از فعالیت‌های اساسی دانشگاه محسوب شده و در کنار آموزش و درمان به عنوان یکی از اهداف بسیار مهم آموزش عالی به شمار می‌رود، دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی نیز همچون مدرّسان دانشگاه از نقش و

کاربردی به شمار می‌رود. جامعه این پژوهش کلیه دانشجویان سال آخر پزشکی (۱۰۱ نفر)، در سه دانشگاه منتخب علوم پزشکی الف، ب، ج می‌باشد. در این پژوهش نمونه‌گیری انجام نشده و کل جامعه پژوهش مورد مطالعه و ارزیابی قرار گرفته‌اند.

ابزار این پژوهش یک پرسشنامه سه قسمتی می‌باشد، روایی پرسشنامه توسط دو نفر از صاحب نظران حوزه سواد اطلاعاتی تایید شده و پایایی آن نیز با روش آزمون-آزمون مجدد محاسبه و با مقدار $r = 0/85$ تایید شده است.

قسمت اول پرسشنامه برای بررسی مشخصات توصیفی جامعه مورد پژوهش در نظر گرفته شده است. در قسمت دوم پرسشنامه (از سوال شماره ۹ تا ۲۰)، میزان شناخت دانشجویان سال آخر پزشکی، از انواع منابع اطلاعاتی رشته تخصصی شان مد نظر قرار گرفته و قسمت سوم پرسشنامه (از سوال شماره ۲۱ تا سوال شماره ۳۳)، نیز برای بررسی میزان استفاده جامعه پژوهش، از انواع منابع اطلاعاتی تخصصی تنظیم شده است. سوالات بخش‌های دوم و سوم پرسشنامه به صورت شش گزینه‌ای، و مقیاس سنجش این سوالات، استفاده از طیف لیکرت (از ۰ تا ۵) بوده است. همچنین در انتهای برخی از سوالات چند گزینه‌ای، به منظور ایجاد دقت بیشتر در پاسخ‌گویی به سوالات، از پاسخ‌دهنده خواسته شده عناوین اصلی را نام ببرد (نقش کنترلی).

تکمیل پرسشنامه‌ها، با مراجعه حضوری به گروه‌های آموزشی، کلاس‌های درس، بیمارستان‌ها و آزمایشگاه‌ها در هر سه دانشگاه با صرف دو ماه زمان، به انجام رسید و در نهایت ۸۲ پرسشنامه به پژوهشگر عودت داده شدند. بی‌نام بودن پرسشنامه‌ها و رعایت محرمانگی پرسشنامه‌های تکمیل شده، از مهم‌ترین ملاحظات اخلاقی این پژوهش به شمار می‌رود.

در مورد تعیین سطح سواد اطلاعاتی جامعه پژوهش روش کار به این صورت بوده که مهم‌ترین عواملی که نشانگر سطح سواد اطلاعاتی فرد هستند، با دو پارامتر جداگانه در قالب میزان شناخت و میزان استفاده، مورد سوال و بررسی

وظیفه بسیار مهمی در ارتباط با تحقیقات برخوردارند، زیرا هر یک از دانشجویان نیز به نوبه خود می‌توانند پژوهشگر یا محقق باشند و عدم آشنایی آنان با شیوه‌های صحیح بازیابی و استفاده از منابع اطلاعاتی، می‌تواند مانع بسیار مهم و جدی در پژوهش و تحقیقات و در نهایت تولید اطلاعات به شمار آید (۱۲). اما نکته قابل تأمل در تولیدات علمی دانشگاه‌های وابسته به وزارت بهداشت، رتبه بندی این دانشگاه‌ها در سه رده است که تحت عنوان «تیپ دانشگاه» متأثر از عواملی همچون: قدمت دانشگاه، رشته‌ها و مقاطع تحصیلی، امکانات آموزشی، تحقیقات بالینی، آزمایشگاهی، بودجه مالی و... است.

به همین منظور، این پژوهش برآن است تا برای اولین بار با مقایسه سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر پزشکی در سه دانشگاه علوم پزشکی شرق، جنوب شرق، و غرب کشور، در قالب دانشگاه الف از گروه دانشگاه‌های تیپ ۱، دانشگاه ب از گروه دانشگاه‌های تیپ ۲، و دانشگاه ج از گروه دانشگاه‌های تیپ ۳، به بررسی تاثیر تیپ دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور در میزان تسلط دانشجویان سال آخر پزشکی این سه دانشگاه به مهارت‌های سواد اطلاعاتی در دو حوزه میزان شناخت و میزان استفاده از منابع اطلاعاتی به انجام پژوهش‌های کمی درباره سواد اطلاعاتی جامعه پژوهش، با هدف تحلیل و اتخاذ تصمیمات محققانه، استقلالشان در روند جستجوی اطلاعات مورد نیاز، میزان آشنایی و بهره‌مندی از پایگاه‌های شبکه در جستجو و بازیابی اطلاعات؛ به عنوان نمونه‌ای از جامعه دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور بپردازد. نتایج این مطالعه می‌تواند ضمن تاکید بر اهمیت تسلط دانشجویان به مهارت‌های سواد اطلاعاتی می‌تواند بستر مناسبی را جهت انجام و ارتقا فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقات بالینی دانشجویان، بویژه در کمیته‌های تحقیقات دانشجویی فراهم آورد.

مواد و روش

روش پژوهش، پیمایشی توصیفی است که به صورت مقطعی انجام شده و از حیث هدف در زمره تحقیقات

درصد فراوانی شرکت در کارگاه‌های توانمندسازی با ۳۸/۹ درصد فراوانی مربوط به دانشجویان سال آخر پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ج می‌باشد و دانشگاه علوم پزشکی الف با ۳۷/۶ درصد فراوانی و دانشگاه علوم پزشکی ب با ۲۳/۵ درصد فراوانی به ترتیب در رتبه های دوم و سوم قرار دارند.

توزیع فراوانی واحدهای مورد پژوهش بر حسب تاثیر آموزش‌ها و کارگاه‌های استفاده از منابع کتابخانه‌ای و پایگاه‌های اطلاعاتی در بین جامعه مورد پژوهش نشان داد که دانشجویان سال آخر پزشکی دانشگاه علوم پزشکی الف با کسب ۴۰/۸ درصد فراوانی بیشترین تاثیر را از کارگاه‌های استفاده از منابع کتابخانه‌ای و پایگاه‌های اطلاعاتی در جهت کاربردی کردن این آموزش‌ها گرفته‌اند. این فراوانی در بین دانشجویان سال آخر پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ب معادل ۳۶/۲ درصد و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی زابل ج درصد محاسبه گردید.

یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بیشترین میزان شناخت از گویه‌های پرسشنامه با میانگین ۴/۸ مربوط به آشنایی با رایانه و انواع سیستم عامل‌ها، ICDL و جستجوی منابع کتابخانه با استفاده از برگه دان در گروه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی الف و کمترین میزان شناخت از گویه‌های پرسشنامه با میانگین ۱۰/۵ مربوط به استفاده از سرویس امانت بین کتابخانه‌ای بوده است. به طور کلی میزان شناخت جامعه مورد پژوهش از گویه‌های سواد اطلاعاتی در سه دانشگاه علوم پزشکی الف (با میانگین ۴/۴)، علوم پزشکی ب (با میانگین ۳/۷) و علوم پزشکی ج (با میانگین ۳/۳) به ترتیب دارای رتبه‌های اول تا سوم بوده است. (جدول شماره ۱)

و تحلیل آماری قرار گرفتند. به عنوان مثال: میزان آشنایی و میزان استفاده از منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی، میزان آشنایی و میزان استفاده از منابع مرجع و دیگر عوامل. سپس با استناد به مقیاس لیکرت که سوالات پرسشنامه بر آن اساس تنظیم شده است به هر کدام از اظهار نظرها به ترتیب ۰، ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ امتیاز تعلق گرفت و سپس میانگین نمره در مورد میزان شناخت و میزان استفاده برای کلیه اعضای جامعه بدست آمد که میانگین حاصل از این دو پارامتر نشان دهنده میزان سطح سواد اطلاعاتی جامعه مورد پژوهش بوده است. به منظور تحلیل داده ها از نرم افزار آماری، SPSS (ویرایش ۱۶) و برای طراحی جداول و نمودارها از نرم افزار Excel استفاده شده است. همچنین از آمار توصیفی شامل جداول توزیع فراوانی و شاخص‌های میانگین و درصد فراوانی جهت تفسیر و تحلیل نتایج استفاده شده است.

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که ۵۴ درصد جامعه پژوهش را مردان، و ۴۶ درصد را زنان شامل می‌شدند که از این تعداد، ۴۷ درصد دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی الف، ۳۳ درصد دانشجوی دانشگاه ب و ۲۰ درصد هم دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی ج بوده‌اند. همچنین کمترین سن جامعه پژوهش ۲۴ و بیشترین سن ۲۸ سال با میانگین ۲۶/۵ سال گزارش شده است.

از نظر توزیع فراوانی واحدهای مورد پژوهش بر حسب دفعات مراجعه به کتابخانه در هفته، دانشجویان سال آخر پزشکی دانشگاه علوم پزشکی الف با کسب ۴۶/۵ درصد از مجموع فراوانی‌های مراجعه، بیش از ۵ بار مراجعه به کتابخانه‌های وابسته به دانشگاه را داشته‌اند که این میزان مراجعه در دانشگاه علوم پزشکی ب با ۳۳/۴ درصد و دانشگاه علوم پزشکی ج با ۲۰/۱ درصد گزارش شده است. توزیع فراوانی واحدهای مورد پژوهش بر حسب میزان شرکت در کارگاه‌های توجیهی استفاده از کتابخانه و جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی نشان داد که بیشترین

جدول ۱: بررسی میزان "شناخت" جامعه پژوهش از منابع اطلاعاتی به تفکیک دانشگاه و در مجموع هرسه دانشگاه

میانگین کل امتیازات هر سه دانشگاه	دانشگاه علوم پزشکی ج (تیپ ۳)	دانشگاه علوم پزشکی ب (تیپ ۲)	دانشگاه علوم پزشکی الف (تیپ ۱)	گویه	شماره سوال
	میانگین	میانگین	میانگین		
۳/۰۳	۲/۹	۳	۳/۲	سبک های رفرنس نویسی	۹
۴	۳/۷	۴/۱	۴/۱	نرم افزارهای رفرنس نویسی	۱۰
۴/۵	۴	۴/۷	۴/۸	جستجوی منابع کتابخانه با استفاده از برگه دان	۱۱
۴/۱	۳/۶	۴/۱	۴/۶	جستجوی کامپیوتری منابع کتابخانه	۱۲
۲/۲	۱/۵	۲/۲	۲/۹	سرویس امانت بین کتابخانه‌ای	۱۳
۳/۱	۲/۹	۳	۳/۴	منابع مرجع و تخصصی	۱۴
۳/۹	۳/۵	۳/۳	۴/۸	رایانه، انواع سیستم عامل‌ها، ICDL	۱۵
۴/۴۳	۴	۴/۶	۴/۷	مجلات فارسی مرتبط	۱۶
۳/۲۳	۲/۹	۳/۲	۳/۶	مجلات لاتین مرتبط	۱۷
۴/۰۳	۳/۵	۴/۱	۴/۵	پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی مرتبط	۱۸
۳/۹۳	۳/۵	۳/۹	۴/۳	پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی	۱۹
۳/۸	۳/۵	۴	۴/۴	روشهای جستجو در منابع الکترونیکی و آنلاین	۲۰
۳/۸	۳/۳	۳/۷	۴/۴	میانگین میزان شناخت به تفکیک نوع دانشگاه	

میزان استفاده جامعه مورد پژوهش از گویه‌های سواد اطلاعاتی در سه دانشگاه علوم پزشکی الف (با میانگین ۳/۶۴)، علوم پزشکی ب (با میانگین ۳/۳۳) و علوم پزشکی ج (با میانگین ۲/۶۵) به ترتیب دارای رتبه‌های اول تا سوم بوده‌اند.

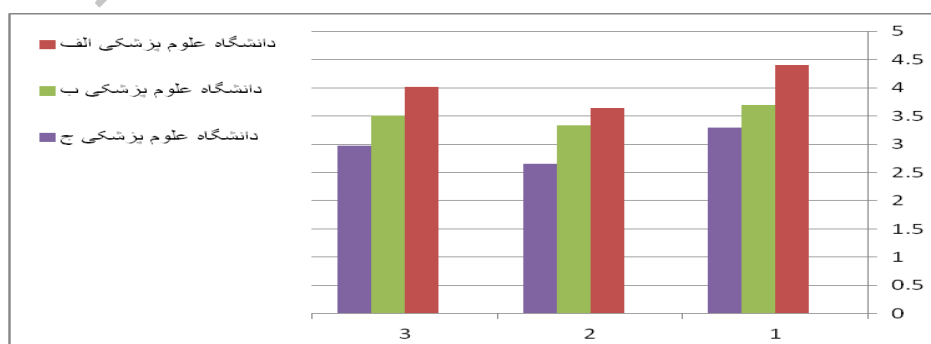
یافته‌های پژوهش نشان داد که بیشترین میزان استفاده از گویه‌های پرسشنامه با میانگین ۴/۵ مربوط به استفاده از رایانه و انواع سیستم عامل‌ها، ICDL در گروه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی الف و کمترین میزان استفاده از گویه‌های پرسشنامه با میانگین ۰/۵ مربوط به استفاده از سرویس امانت بین کتابخانه‌ای بوده است. به طور کلی

جدول ۲: بررسی میزان "استفاده" جامعه پژوهش از منابع اطلاعاتی به تفکیک دانشگاه و در مجموع هر سه دانشگاه

میانگین کل امتیازات هر سه دانشگاه	دانشگاه علوم پزشکی ج (تیپ ۳)	دانشگاه علوم پزشکی ب (تیپ ۲)	دانشگاه علوم پزشکی الف (تیپ ۱)	گویه	شماره سوال
	میانگین	میانگین	میانگین		
۲/۵۳	۲	۲/۶	۳	سبک های رفرنس نویسی	۲۱
۳/۲	۲/۵	۳/۱	۴	نرم افزارهای رفرنس نویسی	۲۲
۳/۳	۲/۸	۳/۹	۳/۲	جستجوی منابع کتابخانه با استفاده از برگه دان	۲۳
۳/۹	۳/۶	۴/۱	۴	جستجوی کامپیوتری منابع کتابخانه	۲۴
۱/۲	۰/۵	۱/۲	۱/۹	سرویس امانت بین کتابخانه های	۲۵
۳/۰۳	۲/۹	۳	۳/۲	منابع مرجع و تخصصی	۲۶
۳/۴۳	۲/۵	۳/۳	۴/۵	رایانه، انواع سیستم عامل ها، ICDL	۲۷
۳/۷۳	۲/۸	۴	۴/۴	مجلات فارسی مرتبط	۲۸
۳/۱۶	۲/۹	۳/۲	۳/۴	مجلات لاتین مرتبط	۲۹
۳/۷۳	۳	۴/۱	۴/۱	پایگاه های اطلاعاتی خارجی مرتبط	۳۰
۳/۵۶	۳/۱	۳/۷	۳/۹	پایگاه های اطلاعاتی داخلی	۳۱
۳/۷	۳/۲	۳/۸	۴/۱	روشهای جستجو در منابع الکترونیکی و آنلاین	۳۲
۳/۲۰	۲/۶۵	۳/۳۳	۳/۶۴	میانگین میزان استفاده به تفکیک نوع دانشگاه	

پزشکی ج (با میانگین ۲/۹۷) به ترتیب دارای رتبه های اول تا سوم بوده است.

یافته های پژوهش نشان داد که سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر پزشکی دانشگاه های علوم پزشکی الف (با میانگین ۴/۰۲)، علوم پزشکی ب (با میانگین ۳/۵۱) و علوم

نمودار ۱: بررسی میانگین میزان شناخت (۱)، میزان استفاده (۲) و سواد اطلاعاتی (۳) جامعه پژوهش

بحث

کیخا (۱۴) در پژوهشی که به منظور بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی زابل به انجام رسانده ضمن ارزیابی وضعیت متوسط سواد اطلاعاتی برای این افراد، نشان داد که تسلط به مهارت‌های سواد اطلاعاتی به منظور بهره‌گیری در امر آموزش و پژوهش برای آنان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در همین رابطه آرناس (۹) ضرورت انکارناپذیری را برای تحلیل تجربی وضعیت دانشجویان با هدف تعیین میزان سواد اطلاعاتی آنان احساس می‌کردند به همین منظور پژوهشی بر روی دانشجویان دو مؤسسه‌ی آموزشی متفاوت، یکی در اروپا و یکی در ایالات متحده، انجام دادند تا مشخص کنند که دانشجویان از کتابخانه، اطلاعات و رایانه چگونه استفاده می‌کنند. نتایج این تحقیق منجر به ارائه پیشنهاداتی برای تحقق بهینه اهداف سواد اطلاعاتی گردید.

در پژوهش حاضر، تنها ۱۱/۵ درصد جامعه مورد مطالعه از تخصص کتابدار، در بهره‌گیری از منابع کتابخانه دانشگاه استفاده داشته‌اند. پریخ (۱۵) نیز در زمینه سواد اطلاعاتی و نقش کتابداران می‌نویسد: «بر خلاف نگرشی که در کشورهای غربی وجود دارد، دانشگاهیان، کتابخانه‌ها را به عنوان نهادهایی که سهم بسزایی در پرورش مهارت‌های سواد اطلاعاتی دارند، نمی‌شناسند در حالی که در متون منتشر شده این‌گونه آمده است که کتابداران سهم بسزایی در شکل‌گیری و پرورش سواد اطلاعاتی در دانشجویان دارند، ولی اکثر پاسخ‌دهندگان در پژوهش او نیز، نقش قابل ملاحظه‌ای در این باره برای کتابداران در نظر نگرفته‌اند». هم راستا با این پژوهش، کاراولو (Caravello) در گزارشی از پروژه‌ی پیمایش قابلیت‌های اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه کالیفرنیا، اظهار می‌دارند که کتابداران همواره شواهد بسیاری در دست دارند حاکی از آن که دانشجویان فاقد سواد اطلاعاتی لازم برای گذراندن برخی از دروس خود هستند، چه رسد به این که بتوانند به یادگیرندگان مادام‌العمر تبدیل شوند (۱۶).

نتایج این پژوهش حاکی از ادعان جامعه پژوهش بر نیاز به ارتقاء مهارت‌ها و توانمندسازی سواد اطلاعاتی است. که

این پژوهش در حوزه دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور با در نظر گرفتن تیپ و رتبه‌بندی‌های وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی برای اولین بار انجام گرفته است اما با مطالعه پژوهش‌هایی که از جهاتی با پژوهش حاضر ارتباط موضوعی داشته‌اند چنان برمی‌آید که اهمیت تسلط به مهارت‌های سواد اطلاعاتی در هر گروه سنی و هر مقطع تحصیلی یک ضرورت ویژه قلمداد می‌شود. آنچه در پژوهش حاضر با کلیه این پژوهش‌ها مشترک است؛ تاکید بر اهمیت و ضرورت هرچه بیشتر تسلط جامعه دانشگاهی به این مهارت‌هاست.

یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر پزشکی دانشگاه علوم پزشکی الف (تیپ ۱) دانشگاه علوم پزشکی ب (تیپ ۲) و دانشگاه علوم پزشکی ج (تیپ ۳) به ترتیب دارای رتبه‌های اول تا سوم بوده است. بنابراین سطح سواد اطلاعاتی جامعه پژوهش در سه دانشگاه علوم پزشکی الف، ب، و ج به ترتیب، در حد مطلوب، نسبتاً مطلوب و متوسط بوده است. از این رو رابطه مستقیم بین تیپ دانشگاه با سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان آن دانشگاه گویای این نتیجه است که توسعه امکانات آموزشی، تحقیقات بالینی، تجهیزات آزمایشگاهی و از همه مهم‌تر بودجه پژوهشی دانشگاه‌های تیپ ۱ توانسته بستر مناسبی را جهت فعالیت‌های علمی و بالتبع تسلط بیشتر و بهتر دانشجویان به مهارت‌های سواد اطلاعاتی فراهم آورد.

از این میان، فتاحی در مورد اهمیت تجهیز جامعه علمی و دانشگاهی کشور، به مهارت‌های سواد اطلاعاتی در پژوهش خود عناصر و مولفه‌های مطرح شده در سواد اطلاعاتی را که می‌توان در هریک از مراحل تحقیق مورد توجه باشد را شرح می‌دهد و تاکید می‌کند که سواد اطلاعاتی موجب ایجاد انگیزه و جرات بیشتر برای پرداختن به پژوهش و تولید بیشتر علم در کشور می‌گردد (۱۰). در نتیجه می‌توان سواد اطلاعاتی را به عنوان یکی از ملزومات اصلی تولید علم در دانشگاه‌ها قلمداد نمود. هم راستا با این پژوهش،

نتیجه گیری

نتایج این مطالعه نشان می دهد سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر پزشکی در سه دانشگاه علوم پزشکی الف، ب، ج به ترتیب، در حد مطلوب، نسبتاً مطلوب و متوسط بوده است. از آنجا که یکی از ملزومات اصلی تسلط به مهارت های سواد اطلاعاتی انجام فعالیت های علمی آنهاست صورت عملی می باشد توسعه امکانات آموزشی، تحقیقات بالینی، تجهیزات آزمایشگاه ها و بودجه پژوهشی دانشگاه های تیپ ۱ توانسته بستر مناسبی را جهت انجام فعالیت های علمی و بالتبع تسلط دانشجویان به مهارت های سواد اطلاعاتی فراهم آورد. بنابراین هرچه رتبه دانشگاهها پایین تر می آید، این امکانات نیز رو به کاهش رفته و در نتیجه در دانشگاه های تیپ ۲ و ۳ این محدودیت ها منجر به کاهش انجام فعالیت های پژوهشی مداوم و موثر و بالتبع کاهش تسلط دانشجویان به مهارت های سواد اطلاعاتی نسبت به دانشجویان دانشگاه های تیپ ۱ گردیده است.

از این رو ارتقای امکانات دانشگاهی به خصوص افزایش بودجه پژوهشی کمیته های تحقیقات دانشجویی دانشگاه های تیپ ۲ و بویژه دانشگاه های جوان تیپ ۳ به منظور افزایش فعالیت های پژوهشی به عنوان بستری سازنده در ارتقاء سواد اطلاعاتی دانشجویان اهمیت ویژه ای دارد. همچنین نظر به اینکه جامعه مورد پژوهش در آستانه دانش آموخته گی بوده و به زودی به عنوان پزشکان جوان جامعه، وارد کادر درمان کشور خواهند شد؛ تربیت نیروهای باسواد اطلاعاتی، در حوزه درمان کشور با برگزاری متناوب کارگاه های توانمندسازی پژوهشی و آموزشی و ارتقای سواد اطلاعاتی برای این افراد، قبل از اتمام دوره تحصیلی توصیه می شود. بدیهی است که تسلط به مهارت های سواد اطلاعاتی می تواند در آینده به عنوان مولفه ای ارزشمند در توفیق به ادامه تحصیل و قبولی جامعه مورد پژوهش و همچنین سایر دانشجویان پزشکی در دوره های تخصص و فوق تخصص به شمار آید.

این نتیجه همسو با پژوهش فرج پهلوی و مرادی مقدم (۱۷) با عنوان «بررسی نظرات اعضای هیات علمی دانشگاه شهید چمران اهواز نسبت به برنامه های آموزشی مورد نیاز آنها درباره جستجوی اطلاعات» می باشد. نتایج تحقیق ایشان، نشان داد که از مجموع پاسخ دهندگان، ۷۹/۱ درصد نیاز به آموزش را مطرح کرده اند. در زمینه انواع آموزش های مورد نیاز از بین اعضای هیات علمی، ۶۷ درصد از پاسخ دهندگان به نیاز به آموزش شیوه جستجو و اطلاع یابی از اینترنت و ۳۶/۸ درصد به نیاز به آموزش و شیوه جستجو و اطلاع یابی از بانک های اطلاعاتی و دسک های فشرده، و ۲۱/۹ درصد پاسخ دهندگان به آموزش شیوه استفاده از امکانات کتابخانه و در نهایت ۱۷/۴ درصد، به نیاز به آموزش استفاده از منابع چاپی کتابخانه اشاره کرده اند.

در مطالعه حاضر ضرورت و اهمیت برگزاری کارگاه ها و آموزش های ارتقاء مهارت های سواد اطلاعاتی به روشنی مشخص گردید. همسو با این نتیجه رقابی و شریفی (۱۸) نیز در گزارش خود از کارگاه های سواد اطلاعاتی برگزار شده در دانشگاه صنعتی شریف، نشان دادند که ۹۹ درصد شرکت کنندگان، آموزش های سواد اطلاعاتی را در شناسایی منابع اطلاعاتی و چگونگی دسترسی و دریافت اطلاعات مورد نیاز خود موثر دانسته و خواستار ایجاد شرایط مناسب برای تداوم این دوره ها شده اند. بنابراین با توجه به نتایج پژوهش حاضر و پژوهش های پیشین، نتایج هیچ پژوهشی، مغایر با ضرورت و اهمیت تسلط به مهارت های سواد اطلاعاتی در هیچ گروه سنی حاصل نشده و نتایج این پژوهش در این خصوص، با پژوهش های پیشین همخوانی دارد.

عدم همکاری برخی از اعضای جامعه پژوهش در پاسخگویی به پرسشنامه ها از مهم ترین محدودیت های این پژوهش به شمار می رود.

Reference Services Review, 2006: 34(1):71 – 85

8. Mlitwa, Nhlanhla Boyfriend . Higher Education and ICT in the Information Society: A Case of the University of the Western Cape. P:2005.
9. Arenas JL, Rodreguez JV, Gomez JA & Arenas M. Information Literacy : mplications for Mexican and Spanish university students. Library Review 2004; 53 (9):451-460.
10. Fattahi R. Improving the information seeking behavior of researchers through information literacy: the need for integrating information literacy into research process. In: Proceedings of User Education and Information Literacy Development. Mashhad: Organization of Libraries, Museums and Documentation Center of Astan-Quds-Razavi 2004 June; P:135-152.
11. Siamak M, Alipour Nodoushan KH, Khalighi N. Measurement of the Information Literacy Level in the Students of Qom University of Medical Sciences during 2010–2011. Qom Univ Med Sci J 2013;7(1):23-30. (Persian)
12. Mohammadi A. Mojtahedzadeh, R. Grading of Educational services along with educational ranking of Medical universities and Schools. Ordered by Ministry of Health and Medical Education, Education and Student Affairs, <http://oe.e.behdasht.gov.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=390&pageid=54277>
13. Bakhtiarzadeh A. Information literacy of final year undergraduate students of Al-Zahra University. [Master Thesis]. Tehran: Tehran University of Medical Sciences; School of management and medical information sciences; 2002.
14. Keykha B, Tahamtan I, Mohamadi M.H. Survey on Information Literacy Status of Faculty Members in Zabol University of Medical Sciences.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از همکاری کلیه دانشجویانی که در پاسخگویی به پرسشنامه پژوهش، با پژوهشگر همکاری نمودند سپاسگزاری می‌گردد.

منابع

1. Batdestani. M. A survey of information literacy of Shahid Chamaran University students. In: Proceedings of User Education and Information Literacy Development. Mashhad: Organization of Libraries, Museums and Documentation Center of Astan-Quds-Razavi 2004 June; 479-494. (Persian)
2. Kapoun, J. Assessing library instruction assessment activities. Library Philosophy and Practice 2004; 7 (1):1-11, [www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/kapoun2.pdf\(lib.unl.edu:2000/LPP/lpp.htm\)](http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/kapoun2.pdf(lib.unl.edu:2000/LPP/lpp.htm))
3. Behrens, Shirley J. A Conceptual Analysis and Historical Overview of Information Literacy. College and Research Libraries 1994; 55(4): 309-322.
4. Tailor R. Information and Digital Literacies: A Review of Concepts. Journal of Documentation 2001; 57(2):218-259.
5. Nazari M. Planning, testing, accomplishment and evaluation of Information literacy lesson for Postgraduate education. Faslnameye ketabdari va Etelaesani 2006; 9(2):72-55.
6. Ghasemi A. Normalizing ACRL InfoLit Competency Standards for Iranian Academic Community. Studies in Education and Psychology 2007; 17:17.
7. Sharkey, J. Towards information fluency: applying a different model to an information literacy credit course.

- academic members of Shahid Chamran University on their needed educational programs on information searching, as one aspect of their information literacy, and proposing guidelines for implementing such programs. In: Proceedings of User Education and Information Literacy Development. Mashhad: Organization of Libraries, Museums and Documentation Center of Astan-Quds-Razavi, Astan-Quds-Razavi, 2004 June; P:223-246.
18. Reghabi F, Sharifi S. Designing and Planning of Academics Teaching to quality promote of information access in Sharif University. In: Proceedings of User Education and Information Literacy Development Mashhad: Organization of Libraries, Museums and Documentation Center of Astan-Quds-Razavi, 2004 June; P:11.
 - Rostamineh 2010; 2(3): 20-33. (Persian)
 15. Parirokh M, Moghadaszadeh H. Research into the process of developing information literacy skills. Journal of Faculty of Letters and Humanities sciences. 1999: 317_334. (Persian)
 16. Caravello PS, Herschman J & Mitchell E. Assessing the Information Literacy of Undergraduates :Reports from the UCLA Library's Information Competencies Survey Project", ACRL Tenth National Conference, March 15-18; 2001, Denver, Colorado;193-202.
 17. Farajpahlou A, Moradi Moghadam H. A survey of the view points of the

Cite this article as:

Keykha B. The Effect of Type of Universities of Medical Sciences on Medical Students' Information literacy Skills. Sadra Med Sci J 2015; 3(1): 65-76.